

ABD-ÇİN BİRİNCİ FAZ TİCARET ANLAŞMASI'NA KORONAVİRÜSÜN ETKİSİ

GLORIA SHKURTI ÖZDEMİR

SETA | PERSPEKTİF

TEMMUZ 2020 · SAYI 289

- Birinci Faz Anlaşması'nın kapsamı nedir?
- ABD-Çin enerji ilişkileri zamanla nasıl değişmiştir?
  - Koronavirüs anlaşmayı nasıl etkilemektedir?
- ABD-Çin enerji ilişkilerini neler beklemektedir?

GİRİŞ: ANLAŞMANIN KAPSAMI

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Donald Trump iktidara geldiğinde stratejisinin odak noktalarından biri Washington-Pekin ilişkileriydi. Trump'ın ilişkileri yeniden gözden geçirme vaadi ve Çin'e karşı eleştirel tavrı Washington'da her iki partiden de destek gördü ve bu Trump'ın iki ülke arasında Temmuz 2018'de resmen bir ticaret savaşı başlatan stratejisini daha da ileriye taşımaya imkan sağladı. Nitekim ortaya çıkan bu durum Washington-Pekin ilişkilerinde son kırk yılın en zor dönemlerinden biri olarak nitelendirilmektedir.¹

Yaklaşık iki yıldır devam eden ticaret savaşı her iki ülkenin de ekonomilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ancak 2019 sonunda ABD ve Çin aralarındaki savaş durdurabilecek bir ateşkes konusunda anlaşmaya vardılar ve 15 Ocak 2020'de ABD Başkanı Donald Trump ile Çin Devlet Başkanı Yardımcısı Liu He iki ülke arasında Birinci Faz Ticaret Anlaşması'nı (*Phase One*) imzaladılar. Koronavirüs (COVID-19) dünyayı sarsarken anlaşmanın önemi kısmen azalmış gibi görünmekteydi.

1. Nahal Toosi ve Adam Behsudi, "Virus Pushes U.S.-Chinese Relationship Toward Fracture", *Politico*, 18 Mart 2020.

Ancak Trump koronavirüsün Çin'de ortaya çıkması ve Hong Kong'daki durumla ilgili eleştirilerini sertleştirdiçe anlaşma bir kez daha önem kazanacaktır.

"Amerika Birleşik Devletleri ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Ekonomik ve Ticari Anlaşma" başlıklı belge fikri mülkiyet, teknoloji transferi, gıda ve tarım ürünleri ticareti, finansal hizmetler, makroekonomik politikalar ve döviz konuları, ticaretin genişletilmesi ve uyumsuzluk çözümünü kapsamaktadır.² Çin'in ABD menşeli malların ithalatını artırma taahhüdü anlaşmada yer alan başlıca konulardan biridir. Buna göre Çin 2020-2021 döneminde ticaret savaşı başlamadan önceki 2017 ithalat rakamlarına göre 200 milyar dolarlık ek mal satın almayı taahhüt etmiştir (Grafik 1).

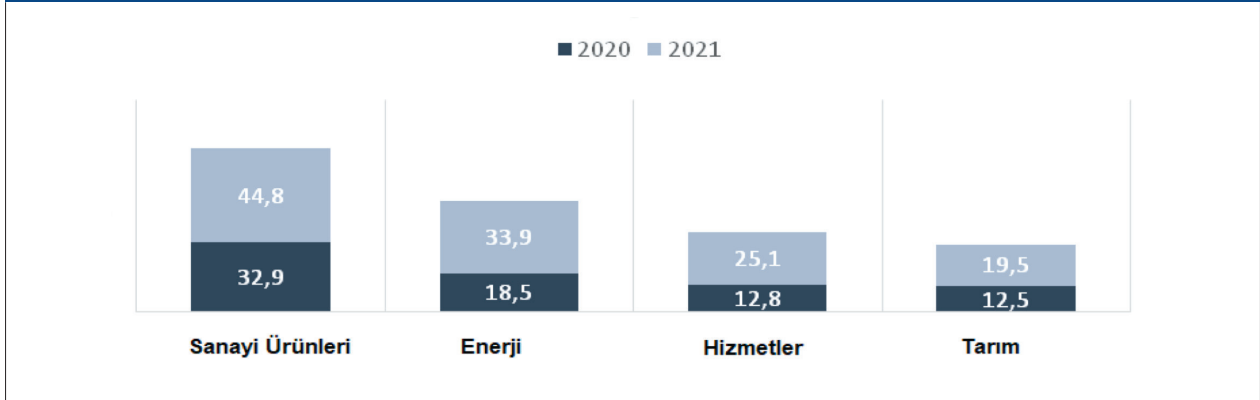
Söz konusu anlaşma başlı başına iki devletin atıkları çok önemli bir adım olarak kabul edilirken Çin'in LNG, ham petrol, petrol ürünleri ve kömür dahil toplam 52,4 milyar dolarlık enerji ürünü satın alma vaadi an-

2. "Economic and Trade Agreement between the United States of America and the People's Republic of China", Office of the United States Trade Representative, https://ustr.gov/sites/default/files/files/agreements/phase%20one%20agreement/Economic_And_Trade_Agreement_Between_The_United_States_And_China_Text.pdf, (Erişim tarihi: 6 Haziran 2020).

GLORIA SHKURTI ÖZDEMİR

Gloria Shkurti Özdemir lisans öğrenimini Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde Arnavutluk'ta tamamlamıştır. Shkurti Özdemir yüksek lisans derecesini ise Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "A Lethal Weapon that Became the Cure-all for Terrorism: Discursive Construction of the U.S. Dronified Warfare" başlığıyla almıştır. Halihazırda Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde doktora sınavına devam eden Shkurti Özdemir "Yapay Zekanın Askeri Alanda Uygulamaları ABD-Çin Rekabeti" başlıklı tez çalışmasına devam etmektedir. Çalışma alanları arasında Amerikan dış politikası, SIHA'lar ve yapay zeka gibi alanlar bulunmaktadır. SETA Enerji Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırmacı olarak çalışan Shkurti Özdemir aynı zamanda SETA Vakfı tarafından yayımlanan *Insight Turkey* dergisinde editör asistanı olarak görev yapmaktadır.

GRAFİK 1. ÇİN'İN BİRİNCİ FAZ İTHALAT HEDEFLERİ (2020-2021, MİLYAR DOLAR)

Kaynak: ABD ve Çin Halk Cumhuriyeti Arasında Ekonomi ve Ticaret Anlaşması

TABLO 1. BİRİNCİ FAZ ANLAŞMASI'NDAKİ İHRACAT HEDEFLERİ (2017-2021, MİLYAR DOLAR)

	2017	2020			2021		
		Artış	Toplam	Üzerinden 2017 (Büyüme (Yüzde))	Artış	Toplam	Üzerinden 2017 (Büyüme (Yüzde))
Sanayi Ürünleri	50,2	32,9	83,1	65	44,8	95,0	89
Enerji	7,7	18,5	26,2	242	33,9	41,6	443
Hizmetler	55,5	12,8	68,3	23	25,1	80,6	45
Tarım	20,9	12,5	33,4	60	19,5	40,4	93

Kaynak: ABD Ticaret Bakanlığı, Birinci Faz Anlaşması

laşmanın kilit noktası olarak nitelendirilmektedir.³ Diğer sektörlerle karşılaştırıldığında en fazla artışın enerji ürünleri ihracatında planlandığı görülmektedir (Tablo 1).

Söz konusu anlaşmanın imzalanmasından bu yana Çin ve ABD'nin belirlenen hedeflere ulaşma ihtimali tartışmaya oldukça açıktır. Çin'in 52,4 milyar dolarlık enerji ürünü satın alma taahhüdünü yerine getirmesi yeni koronavirüsün –özellikle Çin'de– enerji sektörünü vurmasından sonra daha da imkansız görünmektedir. Çin dünyanın en büyük enerji tüketicisi olsa da koronavirüsün hızla yayılmasıyla bu ülkede sanayi üretimi yüzde 13,5 oranında azalarak⁴ enerji talebinde sert bir düşüşe yol açmıştır.⁵

3. Keith Johnson, "Coronavirus Threatens to Blow up Trump's Energy Trade Deal with China", *Foreign Policy*, 13 Şubat 2020.

4. "Industrial Production Operation in April 2020", National Bureau of Statistics of China, http://www.stats.gov.cn/english/PressRelease/202005/t20200518_1745951.html, (Erişim tarihi: 6 Haziran 2020).

5. Michal Meidan, "China Day 2020 Summary: Geopolitical Shifts and China's Energy Policy Priorities", *The Oxford Institute for Energy Studies*, (Mart 2020).

Anlaşmanın hayata geçirilmesi konusunda koronavirüs tek sorun gibi görünmemektedir. Birinci Faz Anlaşması çerçevesinde Çin ne ABD ham petrolüne uyguladığı yüzde 5'lik ne de LNG'deki yüzde 25'lik gümrük vergisini kaldırmayı veya azaltmayı taahhüt etmiştir⁶ ki bu durum söz konusu ham petrol ve LNG fiyatlarının diğer ülkelerin ürün fiyatlarıyla karşılaştırıldığında daha da yüksek olmasına yol açmaktadır. Dahası Çin rafinerilerinin işlediği ham petrolün tipliyle ilgili de sorun mevcuttur. Çin'deki rafinerilerin hatırı sayılır bir kısmı Ortadoğu'da çıkarılan petroler gibi ağır ve kükürtlü ham petrolü işlemeye elverişlidir. Oysa ABD'de elde edilen ürünler genellikle hafif ve kükürtsüz petroldür.⁷ Ayrıca sadece Çin'in değil

6. Çin'in yüzde 25'lik gümrük vergisi kaldırılırsa bile ABD menşeli LNG yine de yaklaşık her bir milyon İngiliz ısı birimi (mmbtu) için yaklaşık 1,50-2,50 dolar olacaktır. Bu rakam tüm diğer kargolardan daha pahalı olduğu anlamına geliyor. Bkz. Jessica Jaganathan, "Chinese Demand for U.S. LNG Unlikely to Surge as Long as Tariffs Remain", Reuters, 16 Ocak 2020.

7. Keith Johnson, "Coronavirus Threatens to Blow up Trump's Energy Trade Deal with China", *Foreign Policy*, 13 Şubat 2020.

ABD'nin de anlaşmaya ilişkin taahhütleri yerine getirmesi gerekmektedir. Pek çok uzman belirlenen enerji hedeflerini Washington'ın yerine getiremeyeceğini ileri sürmekte ve bunu ABD'nin gerekli ihracat altyapısına sahip olmadığı şeklinde gerekçelendirmektedir.⁸

Ancak tüm bu sorunlara rağmen her iki taraf da anlaşmayı sonlandırma ihtimaliyle ilgili herhangi bir resmi açıklamada bulunmamıştır. Çin'i koronavirüs salgınının ve dünyanın şu anda içinde bulunduğu durumun başlıca sorumlusu olarak gören Trump Mayıs'ta Çin'in yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde anlaşmayı sonlandırabileceği tehdidinde bulunmuştur.⁹ Fakat daha sonra iki devletin temsilcileri "her iki ülkenin de anlaşma kapsamındaki yükümlülüklerini tam olarak yerine getirmeyi beklediklerini" açıklamıştır.¹⁰

Koronavirüsün söz konusu anlaşma üzerindeki etkisini daha iyi anlamak için ABD ile Çin arasındaki enerji ilişkilerinin geçmişine bakılması gerekmektedir. Böylece ikili enerji ticaretinin gelecekte nasıl gelişeceğine ilişkin muhtemel bir senaryo sunmak mümkün olabilir.

ABD-ÇİN ENERJİ İLİŞKİLERİ

Çin, dış ticarete ve yatırıma açılmasından bu yana dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri ve dolayısıyla dünyanın en büyük enerji tüketicisi olmuştur. Öte yandan 2020 verilerine göre ABD dünyanın en büyük ham petrol ve doğal gaz üreticisidir.¹¹ Özellikle ham petrol ve LNG açısından her iki ülkenin tamamlayıcı pazarlar olduklarını söylemek mümkündür. Bu bağlamda Çin, ABD'den daha fazla ithalat yapmaya istekli olabilir ve ABD'nin kaynak bolluğu ve düşük maliyetiyle iki ülke arasındaki mesafe büyük ölçüde aşılabılır.¹² Nite-

kim ticaret savaşı başlamadan önce Çin, ABD enerji ihracatı için önemli bir pazar olarak görülüyordu. 2017'de Çin, ABD'den ham petrol ithal eden ülkeler arasında ikinci ve LNG ithal eden ülkeler arasında üçüncü sıradaydı.¹³ Fakat Çin'in petrol ve doğal gaz taleplerine bakıldığında ABD'nin Çin'e ihracatının değer ve miktar bakımından oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu durum Çin'in enerji güvenliğini artırmayı amaçlaması nedeniyle herhangi bir enerji kaynağına ya da enerji ihracatçısı ülkeye yüksek oranda bağımlı olmaktan kaçınma politikasıyla bir arada yürütüldü.

Ticaret savaşı tırmanmaya devam ederken iki ülkenin enerji ilişkileri gerilemeye başladı. Temmuz 2018'de gümrük vergilerinin kısasa kısas usulüyle uygulanmaya başlamasından bu yana ABD'nin Çin'e ham petrol ve petrol ürünleri ihracatı ciddi manada azaldı (Grafik 2). ABD Temmuz 2018'de Çin'e 15,9 milyon varil ham petrol ihraç ederken bu ihracat Ağustos ve Eylül'de sert bir şekilde sırasıyla 4 ve 1,6 milyon varile düştü.¹⁴ Söz konusu ihracat o günden bugüne düşük düzeyde devam etmektedir. 2020'nin Ocak ortasında imzalanan ve beraberinde ham petrol ile petrol ürünleri ihracatında önemli bir artış getireceği ifade edilen Birinci Faz Anlaşması'na rağmen ABD, Çin'e Şubat'ta sadece 2,4 milyon varil ve Mart'ta 7,8 milyon varil ham petrol ihraç etti.¹⁵

LNG ihracatı da benzer şekilde etkilendi. ABD'nin Çin'den 200 milyar dolarlık ithalata yüzde 25 ve Çin'in buna karşılık ABD'den LNG ithalatına yüzde 25'lik gümrük vergisi uygulamasından iki ülke arasındaki LNG ticaretinin ciddi şekilde etkilendiği söylenebilir (Grafik 2). ABD Mart 2019'dan itibaren Çin'e herhangi bir şekilde LNG ihraç etmemiş ancak Mart 2020'de 17,7 milyar metreküp ihraç gerçekleştirmiştir.¹⁶

8. Meidan, "China Day 2020 Summary"; Johnson, "Coronavirus Threatens to Blow up Trump's Energy Trade Deal with China".

9. Doug Palmer, "Trump Threatens to Terminate China Deal", *Politico*, 4 Mayıs 2020.

10. "USTR and Treasury Statement on Call with China", Office of the United States Trade Representative, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2020/may/ustr-and-treasury-statement-call-china>, (Erişim tarihi: 6 Haziran 2020).

11. "US Remains Biggest Producer of Oil, Natural Gas", *Daily Sabah*, 23 Mayıs 2020.

12. Eric Ng ve Amanda Lee, "China Needs It, The US Has It, but Why Might a Trade War Energy Deal Not be the Easy Win It Appears to be?", *South China Morning Post*, 30 Mayıs 2019.

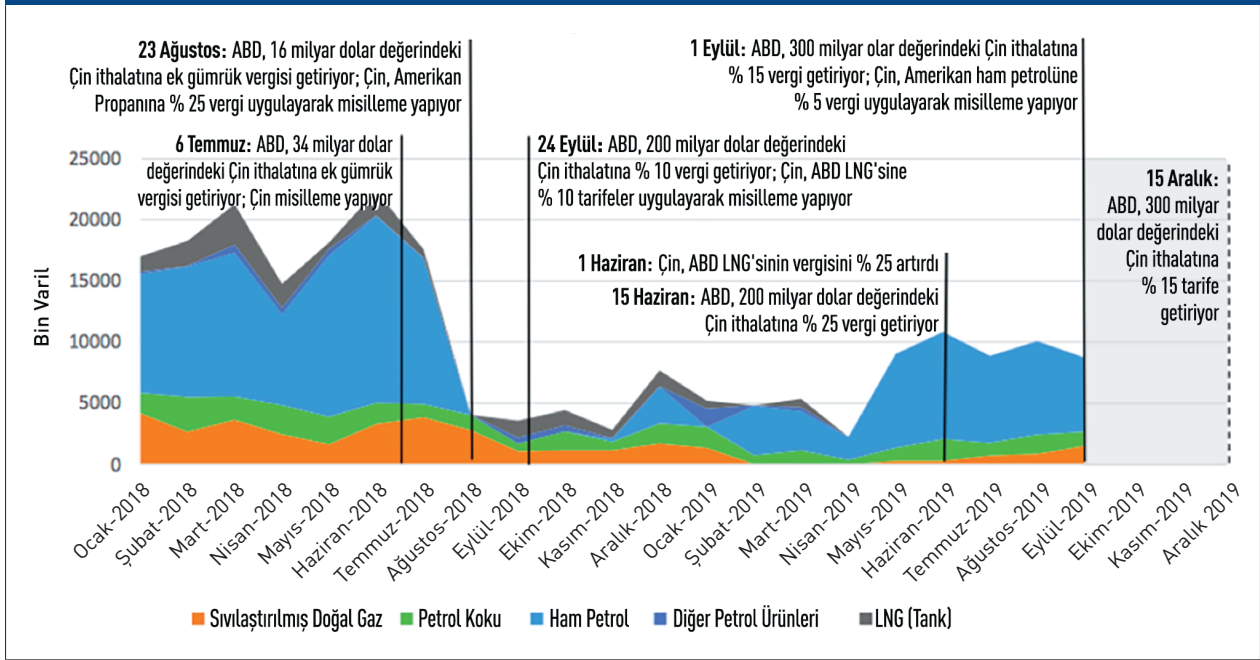
13. "China is a Key Destination for Increasing U.S. Energy Exports", U.S. Energy Information Administration, <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=36632>, (Erişim tarihi: 6 Haziran 2020).

14. "U.S. Exports to China of Crude Oil and Petroleum Products", U.S. Energy Information Administration, <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=PET&f=M>, (Erişim tarihi: 8 Haziran 2020).

15. "U.S. Exports to China of Crude Oil and Petroleum Products".

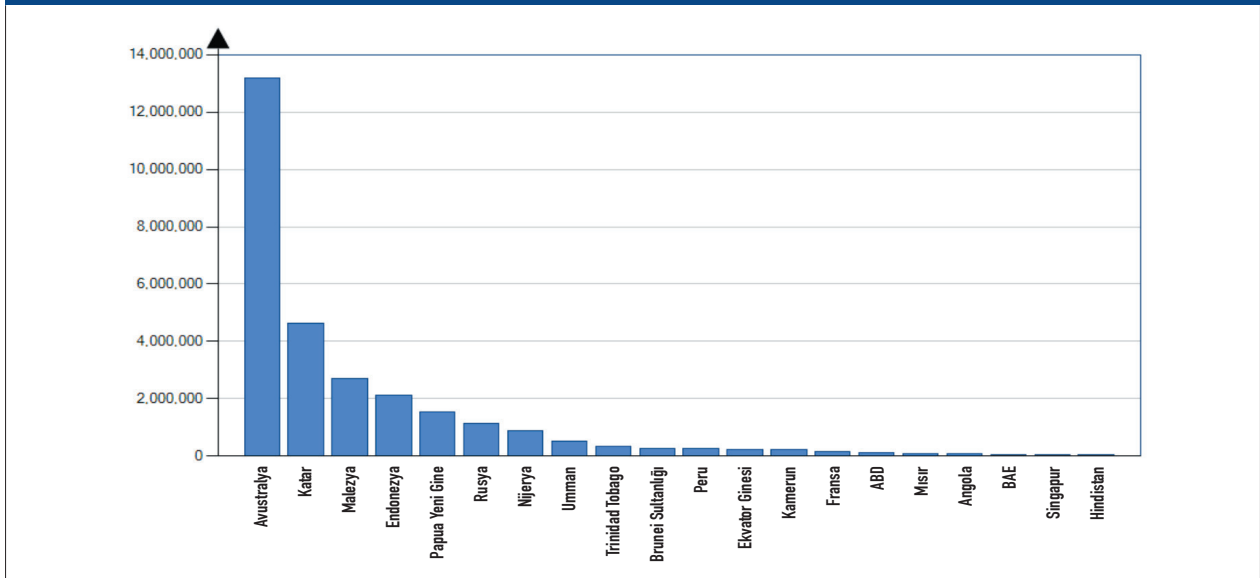
16. "U.S. Liquefied Natural Gas Exports to China", U.S. Energy Information Administration, https://www.eia.gov/dnav/ng/hist/ngm_epg0_eng_nus_nch_mmcfm.htm, (Erişim tarihi: 8 Haziran 2020).

GRAFİK 2. ABD'İN ÇİN'E ENERJİ İHRACATI (2018-2019)

Kaynak: API

GRAFİK 3. ÇİN'İN LNG İTHAL ETTİĞİ ÜLKELER (2019, BİN DOLAR)

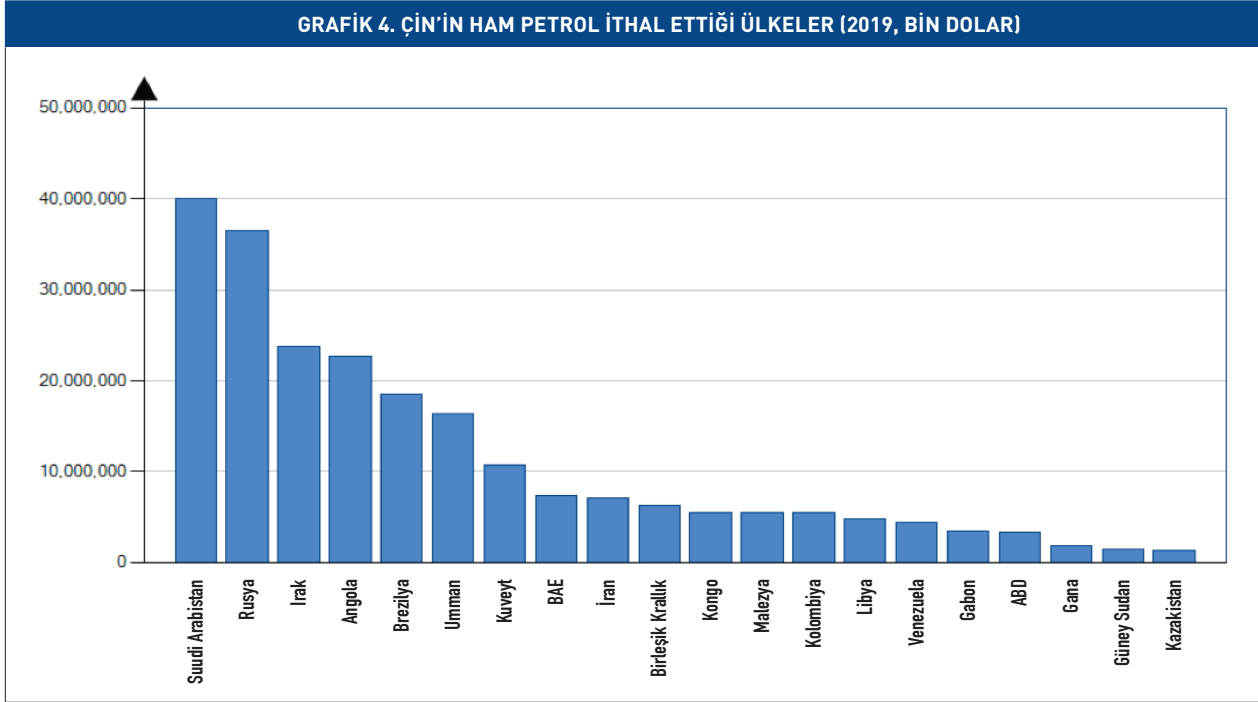

Kaynak: Uluslararası Ticaret Merkezi, Çin Halk Cumhuriyeti Gümrükler Genel Müdürlüğü

Gümrük vergileri Çinli şirketlerin ABD'den LNG satın almasını zorlaştırdığı için bu şirketlerin enerji kaynaklarını çeşitlendirmeye başlaması şaşırtıcı değil (Grafik 3). 2019'da ABD Çin'in LNG ithal ettiği ülkeler arasında on beşinci sırada yer alırken toplam LNG ithalatının sadece binde 4'ünü karşılıyordu. 2018'de

1,1 milyon dolar olan ithalat 2019'da yaklaşık yüzde 89 gerileyerek 117 bin dolar olarak kayıtlara geçti.¹⁷

17. "Bilateral Trade between China and United States of America: Product: 271111 Natural Gas, Liquefied", International Trade Center, https://www.trademap.org/Bilateral_10D_TS.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c842%7c%7c271111%7c%7c8%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1 (Erişim tarihi: 9 Haziran 2020).

Kaynak: Uluslararası Ticaret Merkezi, Çin Halk Cumhuriyeti Gümrükler Genel Müdürlüğü

Benzer bir eğilim ABD'den ham petrol ithalinde de görüldü. 2019'da ABD on yedinci sırada yer alırken Çin'in ham petrol ihtiyacının sadece yüzde 1,39'unu karşılayabildi (Grafik 4). 2018'de 6,8 milyar dolar olan ithalat değeri 2019'da yüzde 51 azalarak 3,3 milyar dolar oldu.¹⁸

KORONAVİRÜS VE BİRİNCİ FAZ ANLAŞMASI

Birinci Faz Anlaşması 2020'nin Ocak ortasında imzalandığında yeni koronavirüsün etkisi henüz belli değildi ancak Çin'in 200 milyar dolarlık mal ve hizmet satın alacağı yönündeki taahhüdünün gerçekleşmesi imkansız gibi görünüyordu. Hizmet sektörüne ilişkin veri olmamakla birlikte 2020'nin ilk çeyreğinde ABD'nin Çin'e ihracatı –imalat ve enerji sektörü– geçen yılın aynı dönemine göre geriledi (Grafik 5).

Enerji sektörüne bakıldığında onun en sorunlu sektör olduğunu söylemek mümkündür. En son veriler ışığında ABD'nin Çin'e enerji ihracatı 2020'nin ilk çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüz-

de 33 azaldı. Oysa yüzde 160 artması planlanıyordu. Azalma, anlaşma kapsamında yer alan diğer sektörlerden daha fazladır.¹⁹ Bu noktada Çin'in ABD'den 52,4 milyar dolarlık enerji ürünü satın alma vaadi tartışmaya açıktır. Aynı zamanda Amerikan fabrikalarının ve taşıma tesislerinin çoğunun uzun bir süredir kapalı olduğu dikkate alındığında ABD'nin o miktarda enerji ürününü Çin'e ihraç edebilmesi de zor görünüyor. Kısacası koronavirüs krizi gerçekçi olmayan bir anlaşmayı imkansız hale getirmiştir.²⁰ Ancak bunun ardındaki tek sebebin koronavirüs ve Çin'in enerji talebindeki azalma olduğunu söylemek yanlış olur. Çin 2020'nin ilk çeyreğinde ABD'den gerçekleştirdiği ithalatı azaltarak Rusya'dan 11,3 milyar dolarlık ve Suudi Arabistan'dan 10,7 milyar dolarlık enerji satın almıştır.²¹ Bu politikanın bir sebebi esasen Çin hü-

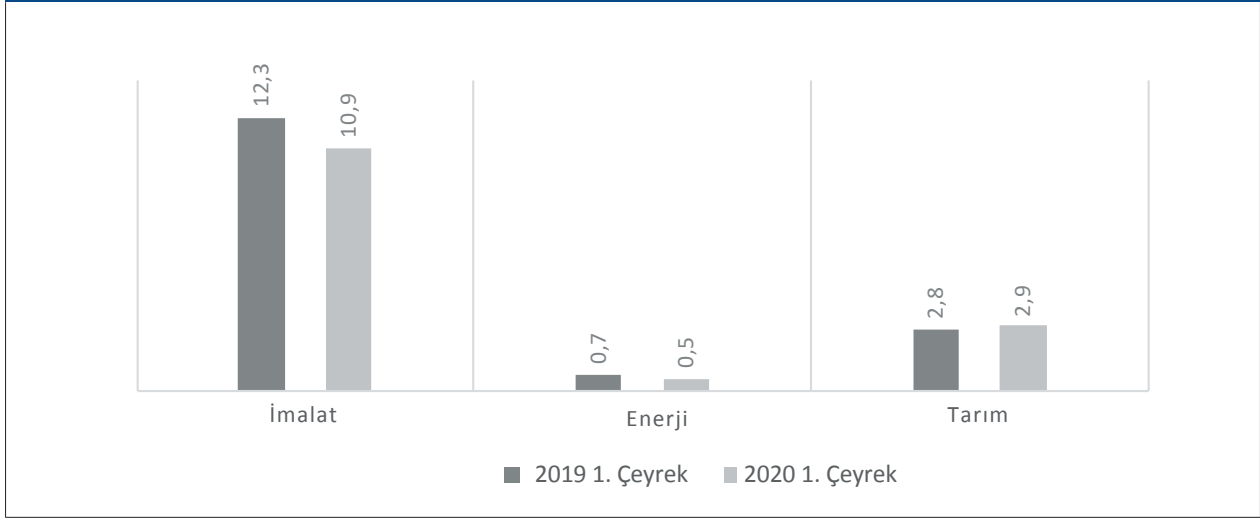
18. "Bilateral Trade between China and United States of America: Product: 270900 Petroleum Oils and Oils Obtained from Bituminous Minerals, Crude", International Trade Center, https://www.trademap.org/Bilateral_10D_TS.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c842%7c%7c270900%7c%7c%7c8%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1, (Erişim tarihi: 9 Haziran 2020).

19. "U.S. Trade Online", United States Census Bureau, <https://usatrade.census.gov>, (Erişim tarihi: 9 Haziran 2020); Scott Kennedy, "China's Poor Purchasing Performance: How Should the United States Respond?", CSIS, <https://www.csis.org/analysis/chinas-poor-purchasing-performance-how-should-united-states-respond>, (Erişim tarihi: 9 Haziran 2020).

20. Kennedy, "China's Poor Purchasing Performance".

21. Finbarr Bermingham, "US-China Trade Negotiators Vow to Save Phase One Deal on First Call During Pandemic", *South China Morning Post*, 8 Mayıs 2020.

GRAFİK 5. ABD'İN ÇİN'E İHRACATI (2019-2020, MİLYAR DOLAR)

Kaynak: Amerikan Nüfus Sayım İdaresi, CSIS

kümetinin ABD menşeli enerji ürünlerine uyguladığı gümrük vergisiyle ilişkilidir.

Bazı araştırmalara göre Çin'in ABD'den enerji ürünü ithalatının bahsi geçen anlaşmada belirlenen hedeflere varabilmesi için halihazırda olduğundan on kat fazla olması gerekmektedir. Dahası ithalatı artırsa bile Çin'in planlanan 18,5 milyar dolarlık ithalat yerine en fazla 13,1 milyar dolarlık ithalat gerçekleştirebileceği öne sürülmektedir.²²

SONUÇ

ABD ve Çin uzun zamandır özellikle ticaret açısından açık bir stratejik çatışma içindedir. Son yıllarda devam eden ticaret savaşını durdurmak için bu iki ekonomik dev Birinci Faz Anlaşması'nı imzalamıştır. Ancak dünyada koronavirüs ortaya çıkıp da dünya ekonomilerine zarar vermeye başlayınca –özellikle ABD ekonomisine– Washington ve Pekin arasındaki çatışma tekrar artmış gibi görünmektedir ve çatışma tırmanmaya devam edebilir. Bir yanda kendi ihmalkarlığını Çin'in üzerine yıkmaya çalışan ve virüsün yayılmasından Pekin yönetimini sorumlu tutan Trump diğer yanda önümüzdeki haftalarda çatışmanın merkezi haline gelebilecek Hong Kong meselesi var.

22. Sarah Ladislaw, "Energy and the U.S.-China Phase One Trade Deal—Don't Believe the Hype... At Least Not All of It", CSIS, <https://www.csis.org/blogs/energy-headlines-versus-trendlines/energy-and-us-china-phase-one-trade-deal%E2%80%94dont-believe-hype>, (Erişim tarihi: 9 Haziran 2020).

Böyle bir durum şu soruyu akla getirmektedir: Birinci Faz Anlaşması'nı ve özellikle ABD-Çin enerji ilişkilerini gelecekte neler beklemektedir? Cevap verebilmek için birkaç noktanın dikkate alınması gerekir. Kasım 2020'de ABD'de gerçekleştirilecek başkanlık seçimleri Washington-Pekin ilişkilerinde itici ana unsurlardan biri olacaktır. Trump'ın Çin'e karşı sert söylemi Washington'da her iki partiden de destek görmekte ve kamuoyu yoklamaları özellikle koronavirüs konusunda Çin karşıtlığının artmakta olduğunu ortaya koyarken bu durum daha fazla önem taşımaktadır.²³ Trump büyük ihtimalle taraftarlarını memnun etmeye devam edebilmek ve daha fazla seçmen kazanabilmek için aynı söylemi kullanmaya devam edecektir. Ancak şu an için Trump yönetimi ülkedeki ekonomik durumu göz önünde bulundurarak herhangi bir eylemde bulunmayacaktır. Anlaşmanın geleceğiyle ilgili bir diğer unsur Hong Kong meselesidir. Trump, Hong Kong'un ABD ile ticarete sahip olduğu özel statüyü kaldıracağını ifade ederken Çin hükümeti Çinli şirketlere ABD menşeli tarım ürünleri ithalatını durdurmaları emriyle misillemede bulunmuştur. Anlaşma için satın almaların son derece önemli olduğu dikkate alındığında karşılıklı restleşmeler devam ederse anlaşmanın geleceği büyük bir tehlike altındadır.

23. Marc Caputo, "Anti-China Sentiment is on the Rise", *Politico*, 20 Mayıs 2020.

Koronavirüsün yönetilme şekli ve her iki ülkenin ekonomileri anlaşmanın geleceği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır. Önümüzdeki aylarda Çin'de talep artması durumunda Pekin'in anlaşmada belirlenen hedeflere en azından yaklaşması mümkün olabilir. Ekonomik durgunluğun devam etmesi halindeyse Çin'in bu hedefe ulaşması beklenenden daha da zor olabilir.

Söz konusu anlaşmanın geleceğini (yukarıdaki etmenleri dikkate alarak) irdelediğimizde ilk muhtemel seçenek ABD'nin veya Çin'in anlaşmadan geri çekilmesidir. Ancak ABD'deki mevcut ekonomik durum düşünüldüğünde Trump'ın anlaşmadan çekilme ihtimali –ki bunu Mayıs'ta dillendirmişti– vardır. Zira böyle bir ihtimalin piyasada meydana getireceği güven kaybı halihazırda zarar görmüş ve kırılan olan ekonomi üzerinde olumsuz etkiye neden olacaktır. Eğer ticaret savaşı yeniden başlarsa piyasa olumsuz tepki verebilir ki bu da Trump'ın seçimlerdeki konumuna zarar verebilir.

Dahası Trump'ın Çin'e özellikle de Birinci Faz Anlaşması'na yönelik politikası seçim kampanyasının en güçlü noktalarından biri olmuştur. Anlaşmadan çekilmesi Trump'ın Çin politikasının etkisiz olduğunu kabul etmesi anlamına gelecek ve bu Trump'ın seçimlere birkaç ay kala izlemek istediği bir yol olmayacaktır. Benzer şekilde Çin de anlaşmadan çekilmek istemiyor. Bu durumdan ABD gibi Çin'in kendi pazarı da olumsuz etkilenebilir. Yeni koronavirüs nedeniyle ekonomik gelişimi yavaşladıkça ABD ile ticaret savaşını yeniden başlatmak Çin açısından olumsuz bir sonuç doğuracaktır.

Küçük bir ihtimal de olsa her iki devlet tekrar oturup daha gerçekçi rakamlar belirlemek suretiyle anlaşmayı yeniden gözden geçirebilir. Fakat bu seçenek –şu ana kadar– iki devlet tarafından da masaya getirilmemiştir. Bilakis Çinli ve ABD'li temsilciler karşılıklı olarak aralarındaki mutabakatın gereklerini yerine getirme sözü vermiştir.²⁴

Son olarak anlaşmaya devam etme ihtimali mevcuttur. Her iki devlet de ticaret savaşını tekrar başlatmadan ticaretlerine devam edebilir ve yıl sonuna kadar ne yapılacağına karar verebilir. Bu en muhtemel ve kabul edilebilir senaryo gibi görünse de belirlenen ihracat-ithalat hedeflerine ulaşılması ihtimali çok düşük olduğundan bu yolun her iki tarafa da biraz zaman kazandıracağını belirtmek önemlidir.

Anlaşmanın iptal edilmesi ya da yeniden gözden geçirilmesi durumunda Çin'in ABD'den 52,4 milyar dolarlık enerji ürünü satın almasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Pekin'in anlaşmaya uyması –talepteki düşüş göz önüne alındığında– Çin'in diğer devletlerden ham petrol ve LNG satın almayı bırakması ve ABD'ye bağımlı olması anlamına gelecektir ki bu tercih edilmeyecek bir durumdur. Washington-Pekin ilişkilerinin risk altında olması enerji ilişkileri için de riskin söz konusu olacağı anlamına gelmektedir. Bu durum enerji tedarikçileri arasında ABD'nin önemli yer tutmadığı Çin üzerinde büyük bir etki yaratmayacaktır. Ancak halen ham petrol ve LNG satmak için potansiyel pazarlar arayan ABD için aynı şeyi söylemek mümkün görünmemektedir.

24. Yen Nee Lee, "US, China Trade Negotiators Talk about Phase One Deal as Uncertainty Looms", CNBS, 8 Mayıs 2020.